

Τοιχογραφίες (Α' Μέρος)

Συντάχθηκε απο τον/την Administrator

Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:30 - Τελευταία Ενημέρωση Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:55

ι τοιχογραφίες αποτελούν ίσως την πιο πρωτότυπη, την πιο χαρακτηριστική έκφραση του πολιτισμού της Εποχής του Χαλκού. Οι πρώτες τοιχογραφίες στον ελληνικό χώρο εμφανίζονται στη μινωική Κρήτη γύρω στα 1600 π.Χ., στη Νεοανακτορική περίοδο, αλλά καθώς φαίνεται υπήρχαν και παλαιότερα, στα πρώτα ανάκτορα της Κνωσού. Από την Παλαιοανακτορική όμως περίοδο σώζονται μόνο επιχρίσματα σε τοίχους και δάπεδα.

Από την Κρήτη η τέχνη της τοιχογραφίας διαδόθηκε στις Κυκλάδες και στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Τοιχογραφίες από παλαιότερες εποχές σώζονται στην Αίγυπτο και στην Ανατολή. Πολλά έχουν λεχθεί για την επίδραση της Αιγύπτου και της Συρίας στη μινωική τοιχογραφία. Σίγουρα υπάρχουν επιδράσεις, αλλά χωρίς καθοριστική σημασία. Οι αιγαιακές τοιχογραφίες είναι μια δημιουργία πρωτότυπη και διαφέρουν από τις αιγυπτιακές και τις ανατολικές, τόσο στην τεχνική όσο και στο πνεύμα.

Η τεχνική των τοιχογραφιών

Στον τοίχο που επρόκειτο να τοιχογραφηθεί απλωνόταν ένα στρώμα από άργιλο σκέτη ή ενισχυμένη με άχυρα. Στη συνέχεια η αδρή αυτή επιφάνεια αλειφόταν με ασβεστοκονίαμα πάχους περίπου 15 χιλιοστών. Τέλος εκεί επάνω τοποθετείτο το τελικό στρώμα, ένα ασβεστοκονίαμα πάχους μόλις 5 χιλιοστών. Στην καλή εποχή των τοιχογραφιών το τελικό αυτό στρώμα ήταν πολύ λείο και λευκό και προσέφερε μια εξαιρετική επιφάνεια για διακόσμηση. Οριζόντιες γραμμές τραβηγμένες με έναν τεντωμένο σπάγκο, όταν το κονίαμα ήταν ακόμα νωπό, όριζαν τα πλαίσια επάνω και κάτω μέσα στα οποία ο καλλιτέχνης επρόκειτο να κινηθεί. Ένα προσχέδιο ήταν απαραίτητο και συνήθως χαρασσόταν με ένα μυτερό αντικείμενο στο υγρό κονίαμα, γι' αυτό και πολλές φορές διακρίνονται στις τοιχογραφίες λεπτά χαράγματα. Αλλά τα προσχέδια μπορούσαν να γίνουν και όταν το κονίαμα είχε στεγνώσει. Στη Μυκηναϊκή εποχή συχνά εικονίζονται άρματα στις τοιχογραφίες και είναι φανερό ότι οι ρόδες τους έχουν σχεδιασθεί με διαβήτη. Καμιά φορά το προκαταρκτικό αυτό σχέδιο ζωγραφιζόταν με ένα απαλό κίτρινο χρώμα το οποίο στη συνέχεια καλυπτόταν με ένα πολύ λεπτό - ένα χιλιοστό πάχος - κονίαμα. Μερικές φορές, όταν το απαιτούσε το θέμα ή όταν το έδαφος είχε στεγνώσει, αφαιρούσαν ολόκληρα τμήματα από την ασβεστοκονιαμένη επιφάνεια και γέμιζαν τα κενά με ασβεστοκονίαμα διαφορετικού χρώματος.

Οι μυκηναϊκές τοιχογραφίες είναι νωπογραφίες, που σημαίνει ζωγραφική σε υγρή επιφάνεια, αλλά δεν είναι καθαυτό buon fresco, όπως π.χ. οι τοιχογραφίες της ιταλικής αναγέννησης. Στο buon fresco, την πραγματική νωπογραφία, ολόκληρη η σύνθεση

Τοιχογραφίες (Α' Μέρος)

Συντάχθηκε απο τον/την Administrator

Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:30 - Τελευταία Ενημέρωση Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:55

ζωγραφίζεται στον νωπό σοβά, γι' αυτό και είναι μια ζωγραφική πολύ ανθεκτική στο χρόνο και τις καιρικές μεταπτώσεις: τα χρώματα εισχωρούν σε βάθος μέσα στο νωπό κονίαμα και γίνονται ένα σώμα μ' αυτό. Ο καλλιτέχνης εργάζεται στον τοίχο κατά τμήματα, πρέπει να προχωρεί γρήγορα πριν στεγνώσει ο σοβάς, χρειάζεται να έχει "μάτι", σιγουριά, ταχύτητα. Είναι μια τεχνική πολύ δύσκολη. Η τεχνική των μυκηναϊκών τοιχογραφιών είναι ένας συνδυασμός του buon fresco και του fresco secco και παρουσιάζει διάφορες διαβαθμίσεις. Ο καλλιτέχνης αρχίζει να ζωγραφίζει όταν ο σοβάς είναι νωπός, αλλά αν το έργο δεν έχει τελειώσει εγκαίρως, τον ξαναβρέχει, ή συνεχίζει στη στεγνή επιφάνεια. Γι' αυτό και συχνά στην ίδια τοιχογραφία η διατήρηση είναι άνιση: αλλού τα χρώματα έχουν εισχωρήσει σε βάθος και διατηρούνται καλά, και αλλού "μαδάνε" εύκολα.

Τα χρώματα είναι όλα φυσικά, γαιώδους προελεύσεως. Το λευκό γίνεται από ασβέστη. Το σκούρο κόκκινο από οξειδίο του σιδήρου ή αιματίτη, ενώ το ανοιχτό κόκκινο είναι από ψημένη ώχρα. Το μαύρο γίνεται από άνθρακα, είτε ορυκτό, είτε προερχόμενο από καύση. Το θαυμάσιο γαλάζιο είναι το ίδιο που μεταχειρίζονταν στην Αίγυπτο: το "αιγυπτιακό μπλε" - ένα μείγμα πυριτίου του χαλκού και οξειδίου του ασβεστίου. Ήταν ένα μείγμα ακριβό γι' αυτό και προς το τέλος της Μυκηναϊκής εποχής το αλλοιώνουν με μαύρο και χάνει τη λάμψη του. Καμιά φορά για το κυανό χρώμα χρησιμοποιούσαν και τον lapis lazuli, όπως στη σαρκοφάγο της Αγίας Τριάδας. Το κίτρινο είναι ώχρα. Το πράσινο είναι μείγμα κίτρινου και γαλαζιού, εκτός αν είχε γίνει από μαλαχίτη. Τα χρώματα διαλύονταν με νερό και ασβέστη, όπως στην τεχνική του buon fresco, και έτσι εισχωρούσαν βαθιά στον σοβά. Συχνά συγκρατούνταν με κάποια οργανική κόλλα - όπως στις τοιχογραφίες της Θήρας. Η σύνθεση της κόλλας αυτής μας είναι άγνωστη.

Οι τοιχογραφίες συνήθως τοποθετούνται σε ένα μέτρο απόσταση από το δάπεδο και έχουν ύψος 70-80 εκατοστά. Βρίσκονται δηλαδή στο επίπεδο του ματιού. Το άνω μέρος τους φθάνει έως την πόρτα του δωματίου το οποίο κοσμούν. Μερικές μικρογραφικές τοιχογραφίες τοποθετούνται στον τοίχο ψηλά, σαν ζωφόροι. Οι τοιχογραφίες είχαν πλαίσια άνω και κάτω τα οποία αποτελούντο από παράλληλες γραμμές και η αντίθεση ανάμεσα στην εικόνα και το πλαίσιο δημιουργούσε έντονη εντύπωση. Από το δάπεδο έως την τοιχογραφία υπήρχαν ορθομαρμαρώσεις από λίθινες ή γύψινες πλάκες, συνήθως όμως ο τοίχος ήταν ζωγραφισμένος με σχέδια που μιμούνται λίθο. Η τελική φάση είναι το στίλβωμα, που κάνει την τοιχογραφία να φαίνεται εντελώς λεία. Αυτή είναι μια παλαιά τεχνική γνωστή ήδη στην Κρήτη από την Προανακτορική περίοδο. Στη Θήρα έχουν βρεθεί πολλά βότσαλα που προορίζονταν ίσως για το στίλβωμα των τοιχογραφιών.

Το έδαφος στις τοιχογραφίες είναι συνήθως άσπρο, κόκκινο ή γαλάζιο. Στις μεγάλες τοιχογραφίες συνηθίζεται ποικιλία στο έδαφος για να επιτευχθεί μια πιο έντονη χρωματική εντύπωση, αλλά και για να μη φαίνεται διαφορά στην απόχρωση επειδή η τοιχογραφία ζωγραφιζόταν τμηματικά.

Υπάρχουν τοιχογραφίες που εικονίζουν μόνο διακοσμητικά θέματα, όπως σπείρες και άλλα γεωμετρικά σχέδια, και τοιχογραφίες με εικονιστικά θέματα. Στον τρόπο της απεικόνισης όλες οι αιγαιακές τοιχογραφίες, μινωικές, κυκλαδικές και μυκηναϊκές υιοθετούν τις ίδιες συμβατικές λύσεις που πρωτοεμφανίστηκαν στην Κρήτη: το σχέδιο είναι δισδιάστατο, του λείπει εντελώς η τρίτη διάσταση η προοπτική. Οι μορφές αποδίδονται σαν "σιλουέτα", δεν έχουν πλαστικό όγκο, είναι επίπεδες. Τα γυμνά μέρη των ανδρών ζωγραφίζονται κόκκινα, των γυναικών λευκά. Το μάτι αποδίδεται κατ' ενώπιον ακόμη και όταν το πρόσωπο εικονίζεται σε κατατομή. Γραμμή εδάφους πολλές φορές δεν υπάρχει και τότε οι μορφές μοιάζουν να αιωρούνται στον χώρο, πράγμα που δίνει σε ορισμένες εικόνες έναν εξώκοσμο και αφηρημένο χαρακτήρα.

Η τοιχογραφία στη μυκηναϊκή Ελλάδα

Οι παλαιότερες τοιχογραφίες που σώζονται στην ηπειρωτική Ελλάδα χρονολογούνται γύρω στα 1400 π.Χ. και είναι σύγχρονες με τα ανάκτορα. Ορισμένα θραύσματα από τις Μυκήνες χρονολογήθηκαν στα 1450 π.Χ, οπότε θα ανήκαν σ' ένα παλαιότερο ανακτορικό κτίσμα. Όλα τα μυκηναϊκά ανάκτορα ήταν τοιχογραφημένα, αλλά τοιχογραφίες υπήρχαν και σε άλλα κτίρια, σπίτια, τάφους και ιερούς χώρους. Οι οροφές και τα δάπεδα είχαν επίσης επιχρίσματα, τα δάπεδα των ανακτόρων είχαν συχνά εικονιστικές παραστάσεις. Η τοιχογραφία ήταν μια τέχνη αρκετά διαδεδομένη. Ο Όμηρος όμως που περιγράφει το ανάκτορο, δεν μιλά καθόλου για τοιχογραφίες, αν και ήταν από τα βασικά χαρακτηριστικά. Η πιθανότερη εξήγηση είναι ότι το υλικό από το οποίο δημιουργήθηκαν τα ομηρικά έπη συνελέγη πολύ μετά την ανακτορική εποχή, όταν πια θα είχε χαθεί κάθε ανάμνηση από τόσο φθαρτά πράγματα όσο οι τοιχογραφίες.

Οι Μυκηναίοι διδάχθηκαν την τέχνη της τοιχογραφίας από τους Μινωίτες και στην εικονογραφία τους όσο και στην διακόσμηση των ανακτόρων ακολουθούν τα μινωικά πρότυπα προσαρμοσμένα όμως στη δική τους νοοτροπία. Στην Κρήτη, η τοιχογραφία ξεκίνησε από έναν ποιητικό νατουραλισμό: τα πρόσωπα κινούνται ελεύθερα στο χώρο, οι σκηνές έχουν ζωντάνια και κίνηση, η φύση αναπαρίσταται πλούσια και μπαίνει μέσα στα ανάκτορα και τα σπίτια. Βαθμιαία οι μορφές τυποποιούνται, οι σκηνές οργανώνονται σε ζώνες, απομακρύνονται από τη φυσική διάταξη και γίνονται ανώνυμες και περιγραφικές, στερεότυπα σύμβολα της πραγματικής κίνησης. Οι Μυκηναίοι υιοθέτησαν αυτόν τον τύπο, αυτή τη φάση της μινωικής τοιχογραφίας γιατί συνέπεσε ακριβώς την εποχή αυτή να έχουν αναπτύξει στενές επαφές με την Κρήτη, αλλά και επειδή από αισθητική άποψη ανταποκρινόταν στον επίσημο, μνημειακό χαρακτήρα που χαρακτηρίζει την τέχνη τους.

Οι μυκηναϊκές τοιχογραφίες, πολύ περισσότερο από τις μινωικές, δείχνουν μια τάση για

Τοιχογραφίες (Α' Μέρος)

Συντάχθηκε απο τον/την Administrator

Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:30 - Τελευταία Ενημέρωση Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:55

τυποποίηση και σχηματοποίηση, για συμβατικότητα και επανάληψη. Πολλά θέματα παρουσιάζονται σύμφωνα μ' έναν καθιερωμένο τύπο, με μια συμβατική προκαθορισμένη "συνταγή". Μέσα από τις τοιχογραφίες, όπως και μέσα από άλλα μυκηναϊκά καλλιτεχνήματα, γίνεται αντιληπτή η διάθεση των Μυκηναίων για αφαίρεση και συμβολισμό.

Πολλά θέματα είναι μινωικά: οι πομπές, οι συναθροίσεις, οι ταυρομαχίες, τα θαλασσινά και φυσικά θέματα. Τα θέματα αυτά έχουν τα αντίστοιχά τους στην ηπειρωτική Ελλάδα. Πομπές συναντούμε στην Κνωσό, τη Θήβα, την Τίρυνθα και την Πύλο. Δελφίνια στο μέγαρο της βασίλισσας στην Κνωσό, την Τίρυνθα και την Πύλο. Σκηνή συμποσίου επίσης στην Κνωσό και στην Πύλο. Ιερή συναθροίση σε άλσος, στην Κνωσό και τον Ορχομενό. Τέλος ταυρομαχία συναντούμε στην Κνωσό, την Πύλο, τις Μυκήνες, την Τίρυνθα, τον Ορχομενό.

Συγκριτικά όμως παρατηρούμε ότι οι μυκηναϊκές τοιχογραφίες δεν έχουν τη λαμπρότητα και τη συνθετική δύναμη των μινωικών και των κυκλαδικών. Χαρακτηριστικό ακραίο παράδειγμα είναι η απεικόνιση της ταυρομαχίας στο ανάκτορο της Τίρυνθας. Ο μυκηναίος ζωγράφος χειρίζεται το παλαιό αυτό μινωικό θέμα με τη δική του νοοτροπία: το στεγνό πλάσιμο και τα μουντά χρώματα προσδίδουν στη σκηνή μια ξηρότητα την οποία τονίζει ακόμη περισσότερο η ακαμψία του σώματος του ταύρου. Η όλη εικόνα μοιάζει σαν μια άτεχνη, συμβατική μίμηση της περίφημης τοιχογραφίας από την Κνωσό που εικονίζει το ίδιο θέμα.

Τοιχογραφίες (Α' Μέρος)

Συντάχθηκε απο τον/την Administrator

Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:30 - Τελευταία Ενημέρωση Πέμπτη, 30 Οκτώβριος 2008 12:55

